

POLSKA W CZASACH STALINIZMU – NOTATKA

Stalinizm określenie typu scentralizowanej dyktatury wprowadzonej przez Józefa Stalina w ZSRR, która stanowiła połączenie marksizmu, leninizmu, kultu jednostki - Stalina. W Polsce okres stalinowski to lata 1948 – 1956, kiedy to wprowadzono w państwie polskim system rządów wzorowany na systemie radzieckim. Okres ten zamykają wydarzenia 1956 r.

Cechy stalinizmu:

- wprowadzenie hegemonicznego systemu partyjnego,
- rozwój systemu bezpieczeństwa, który stał na straży ustroju,
- eliminacja przeciwników politycznych, podziemia niepodległościowego i tych, którzy nie zgadzali się z przyjętą ideologią,
- ujednoczenie wszystkich organizacji społecznych i młodzieżowych, podporządkowanie ich jednej ideologii,
- w sztuce i literaturze wprowadzenie socrealizmu (realizmu socjalistycznego),
- walka z Kościołem katolickim,
- wprowadzenie systemu gospodarczego wzorowanego na systemie radzieckim,
- całkowite uzależnienie się od ZSRR,
- nie przestrzeganie praw i swobód obywatelskich.

1. Ustanowienie stalinizmu w Polsce

a) **wprowadzenie systemu hegemonicznego** — eliminacja opozycyjnych partii politycznych, ujednoczenie ruchu robotniczego i podporządkowanie mu innych partii.

- zjednoczenie ruchu robotniczego: 15.12.1948 r. – zjazd zjednoczeniowy PPR i PPS. Z połączenia Polskiej Partii Robotniczej (PPR) i Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) powstała **Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR)**. Z partii usunięto wszystkich opozycjonistów. Przewodniczącym PZPR został **Bolesław Bierut**. Współpracownicy: Jakub Berman, Franciszek Joźwiak, Hilary Minc, Stanisław Radkiewicz
- zjednoczenie ruchu ludowego: 27.11.1949 r. – Kongres Jedności Ruchu Ludowego powołał **Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (ZSL)**. Było to możliwe po rozłamie PSL we wrześniu 1949 gdy wyodrębniła się PSL – Lewica i po opuszczeniu kraju przez Stanisława Mikołajczyka obawiającego się aresztowania. Doszło do połączenia PSL, PSL – Lewicy i SL. Nowa partia – ZSL - uznało hegemoniczną rolę PZPR, przyjęło zasadę „zaostrożania walki klasowej wraz z rozwojem rewolucji” – odrzucono tradycje polskiego ruchu ludowego.
- **SD** – we wrześniu 1948 r. **Stronnictwo Demokratyczne** określiło się jako stronnictwo niezależne, reprezentujące interesy zamożnego mieszczaństwa. Pod wpływem lewicowego skrzydła partii w październiku 1948 r. SD uznało hegemoniczną rolę partii robotniczej w budowie socjalizmu. Wysunięto tezę o wyższości gospodarki spółdzielczej nad indywidualną, opowiedziano się za stopniowymi zmianami przeprowadzonymi na zasadzie dobrowolności;
- **SP** – Stronnictwo Pracy zawiesiło swoją działalność w Lispu 1950 r. Część jego członków wstąpiła do SD.
- PZPR skupiała pełnię władzy, a ZSL i SD były całkowicie jej podporządkowane. Pozostawienie tych partii miało przekonać społeczeństwo o pluralizmie politycznym rządów komunistycznych

b) **ujednoczenie ruchu młodzieżowego** – 1948 r. – połączenie organizacji młodzieżowych w **Związek Młodzieży Polskiej (ZMP)**. Częścią autonomiczną ZMP został Związek Akademicki Młodzieży Polskiej (ZAMP)

c) utworzenie licznych organizacji podporządkowanych partii: Zrzeszenie Studentów Polskich (ZSP), Liga Przyjaciół Żołnierza, Liga Kobiet, Towarzystwo Przyjaźni Polsko – Radzieckiej.

d) 1948 – wprowadzenie ustawy o przymusowej pracy i szkoleniu wojskowym młodzieży od 16 do 21 roku życia, podczas której młodzież była poddawana nasilonej indoktrynacji – celem – wychowanie młodzieży w duchu socjalistycznym

e) reforma administracyjna państwa – 1950 r.

Wprowadzono system rad narodowych, które były podporządkowane władzy centralnej – Radzie Państwa, która zastąpiła wójtów, burmistrzów, starostów czy wojewodów. **Zniesiono więc samorząd terytorialny.**

f) rząd uzyskał uprawnienia ustawodawcze – prawo wydawania dekretów z mocą ustawy (ograniczenie uprawnień sejmu).

2. Represje wobec opozycji.

a) represje stosowano wobec: żołnierzy AK i żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, którzy powrócili do kraju, przedwojennych pracowników administracji, ziemian, inteligencji, przedstawicieli Kościoła katolickiego, opozycji politycznej, przedwojennych oficerów.

b) stosowano następujące metody: masowe aresztowania, terror i procesy pokazowe, szantaż, zastraszanie, stosowanie odpowiedzialności zbiorowej, usuwanie osób niewygodnych z pracy i pozbawianie ich środków do życia.

c) zwalczanie opozycji

- W 1950 r. zwolniono z armii wszystkich przedwojennych oficerów. Aresztowano ok. 1,5 tys. pod zarzutem pracy na rzecz obcego wywiadu. Oskarżano żołnierzy AK o współpracę z Niemcami, organizowano procesy pokazowe, w których wydano 91 wyroków, w tym 37 wyroków śmierci. Skazano m.in. **rotmistrza Witolda Pileckiego i gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, Kazimierza Świtalskiego.**
- Wypowiedziano wojnę podziemiemu niepodległościowemu – zlikwidowano wyższych dowódców AK, rozbito takie organizacje jak „**NIE**”, **WiN** (Wolność i Niezawisłość – do 1952 r.), Narodowe Zjednoczenie Wojskowe (**NZW**) i Narodowe Siły Zbrojne (**NSZ**). Stracono Przywódców NSZ i NZW.
- Opozycyjnych polityków Stronnictwa Narodowego, Stronnictwa Pracy czy Polskiego Stronnictwa Ludowego umieszczano w obozach pracy, których istniało około 97.

3. Polityka wobec Kościoła katolickiego 1945 – 1956

a) cel – ograniczenie wpływu religii na społeczeństwo i jego laicyzacja

b) metody:

- 1951 – zamordowanie biskupa Jana Padewskiego – zwierzchnika Polskiego Narodowego Kościoła katolickiego,
- aresztowania duchownych ewangelickich z Mazur,
- prześladowanie Kościoła katolickiego poprzez:
  - nacjonalizację majątku kościelnego i organizacji charytatywnej Caritas,
  - wypowiedzenie konkordatu,
  - odebranie zakonom szpitali,
  - zniesiono obowiązek nauki religii w szkołach

c) 1950 – podpisanie porozumienia między rządem a Episkopatem kończy oficjalnie napięte stosunki między rządem a Kościołem. Kościół uznał legalność władz w zamian za możliwość prowadzenia działalności duszpasterskiej, m.in. powrót religii do szkół.

d) dalsze represje

- władze usunęły dotychczasowych biskupów z Ziemi Odzyskanych i obsadziły te stanowiska wikariuszami generalnymi. Za działalność antypaństwową aresztowaną ok. 900 księży,
- 1953 – wydano dekret nakazujący duchownym składanie przysięgi na wierność PRL. Przeprowadzono pokazowy proces biskupa Czesława Kaczmarka i internowano prymasa **Stefana Wyszyńskiego**.

e) powstawanie organizacji katolickich niechętnych episkopatowi, wspieranych przez władze, które propagowały współpracę Kościoła z państwem komunistycznym.. Taką organizacją było **Stowarzyszenie PAX założone przez Bolesława Piaseckiego**.

4. Sztuka i nauka stały się narzędziem propagandy i indoktrynacji

- odbudowano teatry, kina, biblioteki i świetlice. Zostały one upaństwowione. W kinach i teatrach wprowadzono odpowiedni dla mas repertuar,
- radio, prasa, film zostały podporządkowane państwu i szerzyły obowiązkową ideologię, zgodną z marksizmem i leninizmem. Zagłuszano polskojęzyczne radiostacje zachodnie (m.in. radio Wolna Europa),
- wprowadzono cenzurę,
- propagowano kulturę radziecką,
- wprowadzono **socrealizm** do filmu, sztuk pięknych (malarstwo, rzeźba, muzyki — gloryfikowanie pracy fizycznej, przedstawianie bohaterów komunizmu, sztuka ludowa była promowana),
- nauka i sztuka miały kształtować nowych obywateli; była skierowana do najniższych warstw społeczeństwa — robotników i chłopów. Polska miała być państwem robotniczo – chłopskim. Skutkiem było praktyczne zlikwidowanie analfabetyzmu poprzez naukę dorosłych.

5. Konstytucja z 22.07.1952 r. Polska stała się Polską Rzeczypospolitą Ludową (PRL).

a) zasady ustroju socjalistycznego:

- Polska krajem „demokracji ludowej”, w którym władza należy do „ludu pracującego miast i wsi”,
- gospodarka PRL opierała się na „uspołecznionych środkach produkcji i monopolu państwa w handlu zagranicznym”. Konstytucja nie precyzowała pojęcia własności prywatnej,
- Konstytucja znosiła trójpodział władzy, wprowadzając jednolitość władzy państwowej.

b) organy władzy państwowej

- **Sejm** – jednoizbowy. Sejm powoływał rząd, posiadał najwyższą władzę (tylko na papierze).
- **Rada Państwa** – 15 osób. Łączyła uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej. Ratyfikowała i wypowiadała umowy międzynarodowe, przejmowała kompetencje Sejmu między sesjami, posiadała zwierzchnią władzę nad radami narodowymi, odpowiadał przed nią Prokurator Generalny.
- **rady narodowe** – system rad ułożony hierarchicznie; były organami administracji państwowej; wybierano je na 3 lata.

c) konstytucja gwarantowała szeroki wachlarz praw obywatelskich lecz „nie mogły one godzić w ustrój i porządek prawny PRL”.

d) Konstytucja nie była demokratyczna: zawierała bardzo dużo ogólnych sformułowań, które można było dowolnie interpretować, nie precyzowała kompetencji poszczególnych organów władzy (kompetencje te się zacierają), nie określała zasad odpowiedzialności ministrów, nie precyzowała trybu zgłaszania kandydatów na posłów. **Faktyczną władzę sprawował I sekretarz PZPR.**